

Säkerhetspolisen

GÖTEBORGS TINGSRÄTT
Avdelning 6

INKOM: 2021-02-22
MÅLNR: B 18657-20
AKTBIL: 36

Förundersökningsprotokoll

Bilaga B4 – Säkerhetshot från Ryssland

2020-12-02

**0105-K018-18
AM-29484-19**

Innehållsförteckning

Säkerhetshot från Ryssland	1
----------------------------------	---

Statliga aktörer
Kennet Alexandersson
Chefsanalytiker

Datum
2020-12-02
Mottagare
Internt

Diarienummer
2018-5318-720
Er referens

Säkerhetshotet från Ryssland

Alla länder har säkerhetspolitiska, utrikespolitiska och inrikespolitiska **mål**; mål som ibland är närmast existensiella till sin karaktär för vissa länder. Ryssland strävar efter att bli en säkerhetspolitisk hegemon i Europa med förmåga att projicera denna förmåga på längre avstånd om behov skulle uppstå. Relationen till USA, EU och Nato är viktiga pusselbitar i dessa mål. Även hög ekonomisk tillväxt, högteknologisk självförsörjning och modernisering av väpnade styrkorna är viktiga mål för Ryssland.

Men minst lika viktigt på den strategiska nivån är frågor som rör regimstabilitet, regimlegitimitet och territoriell integritet, områden som den ryska staten allokerar betydande resurser till för att upprätthålla.

För att nå dessa mål identifieras **ytor** (eller målområden) i andra länder, som kan påverkas, manpiuleras, eller utnyttjas på olika sätt. Här kan t.ex. nämnas svenska medborgerliga fri- och rättigheter, offentlighetsprincipen, forskning och utveckling, högre utbildning, industrin, svensk politik m.m. Även den ryska diasporan i Sverige och religiösa trossamfund utgör ytor i detta sammanhang.

På dessa ytor appliceras **verktyg** som direkt eller indirekt kontrolleras av den ryska staten. Här återfinns t.ex. de ryska underrättelse och säkerhetstjänsterna som SVR, GRU och FSB¹, de väpnade styrkorna,

¹ SVR är den civila utrikesunderrättelsetjänsten och GRU är den militära motsvarigheten. SVR lyder direkt under presidenten, medan GRU är en del av den ryska Generalstaben. FSB är den federala säkerhetstjänsten som även den lyder under presidenten. SVR och FSB utgjorde innan Sovjetunionens sammanbrott huvuddelarna av KGB.

Datum

2020-12-02

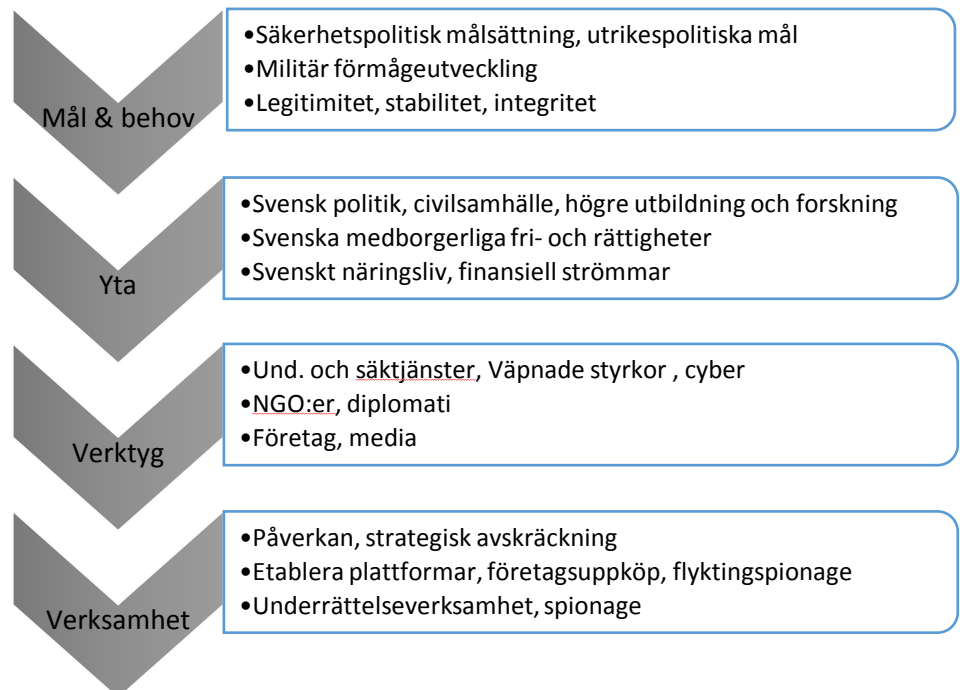
Diarienummer

2018-5318-720

NGO:er², ryska företag och myndigheter m.m. I det ryska fallet talar man ibland om *whole-of-government-approach*, vilket innebär en nationell förmåga att nyttja en mängd verktyg samordnat, verktyg som inte bara är under direkt statlig kontroll, utan även delstatliga och privata dylika.

Längst ner i modellen återfinns det som oftast får mest utrymme eller uppmärksamhet, själva **verksamheten**, som kan iakttas, reduceras eller motverkas. Här återfinns flyktingspionage, underrättelseinhämtning som rör Sveriges säkerhet och en mängd andra säkerhetshotande verksamheter.

Poängen med modellen är att sätta in aktiviteter i en kontext, en kontext som i stora drag skapas i ett annat lands huvudstad, men som utspelar sig på olika sätt i Sverige.

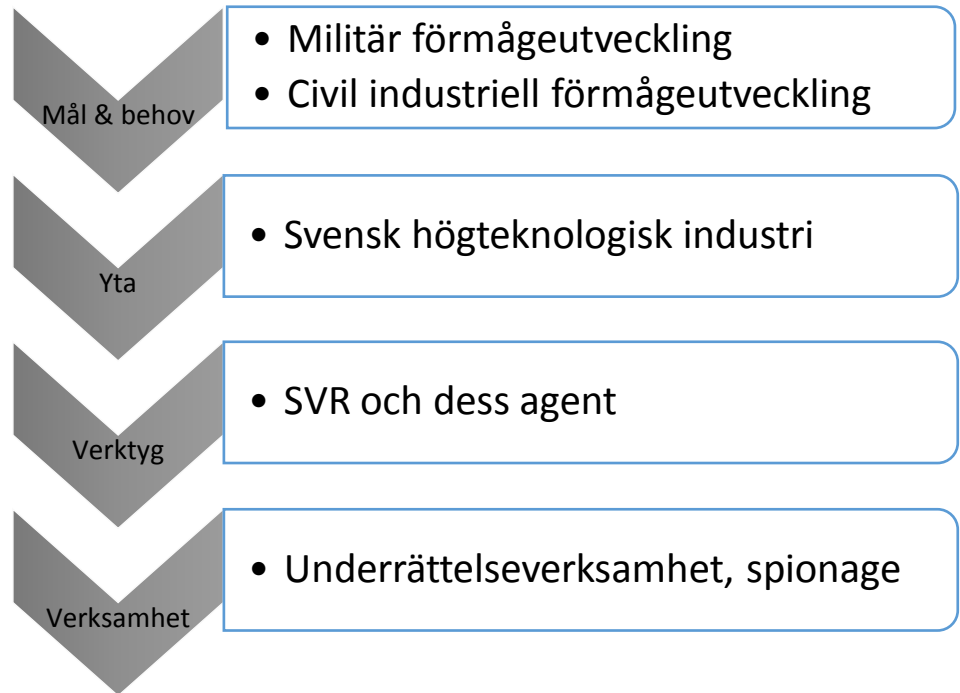
Den ryska staten försöker, eller strävar efter, att nå viktiga mål som ökad militär förmåga, ökat utrikes- och säkerhetspolitiskt inflytande och ökad civil industriell förmåga, genom att bedriva verksamhet i Sverige.

En renodlad modell anpassad för det aktuella ärendet skulle kunna se ut som i nedan modell. I korthet beskriver modellen hur SVR bedriver underrättelseverksamhet mot svensk högteknologisk industri för att öka den ryska militära förmågan respektive öka den ryska civila industriella förmågan.

² Non Governmental Organizations. Sv. Icke statliga organisationer. Ett närbesläktat begrepp, som dessutom är tillämpligt i texten ovan är GONGO:er – Governmentally Organized Non Governmental organizations.

Datum
2020-12-02

Diarienummer
2018-5318-720

Mänskliga källor

Länder som bedriver underrättelseinhämtning har ett behov av plattformar; platser som kan användas för att inhämta information, såsom ambassader, konsulat, nyhetsbyråer, företag och universitet.

De länder som bedriver underrättelseinhämtning i och mot Sverige eller svenska mål utomlands, kan göra detta med en utsänd underrättelseofficer. Det kan vara svårt att identifiera en person som underrättelseofficer då dessa personer är tränade i att lura och manipulera sin omgivning. En underrättelseofficer behöver inte vara officer, men kallas för det och har en eller flera agenter som förser honom/henne med information.

Själva rekryteringen (eller någon del i rekryteringen, se nedan) av en agent måste inte genomföras av en underrättelseofficer personligen, utan detta kan göras av en annan person, som i någon mening kan betecknas som en proxy eller mellanhand för den aktuella underrättelsetjänsten eller – officeren. Syftet med att ibland använda en mellanhand är dubbelt, dels finns det en konspirativ aspekt och dels finns det en aspekt som är kopplad till effektivitet (d.v.s. det kan finnas skäl att inte låta en underrättelseofficer genomföra de första mötena, t.ex. religiösa, sociala, etniska eller andra skäl). Effektiviteten i detta fall är kopplad till sannolikheten för en rekrytering eller sannolikheten för att en viss typ av information kommer att överlämnas.

Ett längre resonemang om konspiration återfinns längre ner i denna PM.

Rekrytering

Underrättelseofficerens högsta prioritet är att värva personer som kan leverera information – så kallade agenter. Agentens uppdrag är att samla information och delge den till sin uppdragsgivare, alltså att spionera mot Sverige eller mot personer boende i Sverige. Agenterna har tillgång till miljöer och information som underrättelseofficeren inte själv kan röra sig i eller få tillgång till.

Möjliga agenter bearbetas systematiskt i en process som ofta kan delas upp i sex steg. Det finns egentligen inga landspecifika varianter av en rekrytering, utan processen följer i mångt och mycket samma upplägg oavsett land. Annorlunda uttryckt, det finns inte så många sätt att bygga en långvarig relation mellan två personer – vilket egentligen är vad rekrytering av mänskliga källor handlar om.

1 Analysen

Värvningsprocessen börjar med en analys av vilken information den utländska underrättelsetjänsten behöver. Det finns alltid ett grundläggande underrättelsebehov som behöver svar eller delar av information som kan fogas samman till ett svar på behovet. Underrättelsebehovet fyller alltid ett syfte, dvs. en informationsbit som leder till att ett visst mål (ekonomiskt,

Datum

2020-12-02

Diarienummer

2018-5318-720

säkerhetspolitiskt, militärt, inrikespolitiskt, m.m.) uppfylls på kort eller lång sikt.

Det är viktigt att notera att underrättelseverksamhet alltid är behovsstyrd och styrs mot upprättade underrättelsebehov. Det är osannolikt att en underrättelsetjänst inhämtar information som inte i någon del har en efterfrågan uttryckt som underrättelsebehov.

2 Målsökningen

Analysen i steg 1 utgör grunden för målsökningsfasen, då en underrättelseofficer stationerad i Sverige eller i ett annat land får i uppdrag att hitta en eller flera personer som har tillgång till och skulle kunna överlämna den efterfrågade informationen. I målsökningen kan flera personer radas upp som möjliga alternativ.

3 Studien

Personen som bedöms ha tillgång till rätt information kartläggs sedan i en studiefas. Uppgifter om personliga egenskaper, sårbarheter, styrkor, ekonomi och familjesituation ligger till grund för en bedömning av möjligheterna att få personen att arbeta för ett annat land. Här är identifikation av personens drivkrafter en viktig aspekt, vad får personen att engagera sig? Pengar, smicker, alkohol, socialt sammanhang m.m. har historiskt sett ofta fungerat som bevekelsegrunder.

4 Närmandet

Om det anses att den utvalda personen är lämplig söker underrättelseofficeren kontakt i en närmandefas. Närmandet sker ofta på ett sätt som ska uppfattas som spontant och slumpmässigt, till exempel på en konferens eller i det vardagliga livet, som t.ex. i tunnelbanan eller på barnens fotbollsträning. I själva verket sker kontakten mycket välplanerat utifrån de uppgifter som framkommit i studiefasen. Arenan för själva närmandet anpassas så att sannolikheten för framgång är så stor som möjligt.

5 Vänskapen

Om de första mötena blir lyckade inleder en underrättelseofficer en relation med den tilltänkta agenten i en vänskapsfas. Den utvalda personen utsätts för en charmoftensiv och får också oskyldiga uppdrag för att testa relationen, exempelvis genom att han eller hon blir ombedd att lämna över dokument som inte är hemliga. Personen vänjs också vid att ta emot gåvor av olika slag. Vaksamheten och omdömet bryts ner hos den utvalda personen, ibland under flera års tid.

6 Värningen

Slutligen ställer underrättelseofficeren den tilltänkta agenten inför frågan att lämna ut hemlig eller annan känslig information. Värningsfasen är det

svåraste ögonblicket i processen, men om underrättelseofficeren lyckas har personen blivit agent för ett annat lands underrättelsetjänst.

Terminologi

Agent = person som värvas till att arbeta för ett annat lands underrättelsetjänst.

Underrättelseofficer = person på diplomatisk beskickning vars huvudsakliga uppgift är att försöka komma över hemliga uppgifter, bland annat genom att värva agenter. Andra plattformar som underrättelseofficerare kan verka ifrån är som representanter för företag, inresande delegationer, flygbolag, universitet och som journalister.

Antiövervakning = åtgärder för att kontrollera om man följs av spanare.

Hur man driver en källa

För att inhämta information använder främmande makts underrättelsetjänster olika metoder, men grunden för allt spionage är att det ska hållas dolt för mällandets säkerhetstjänst, det vill säga Säkerhetspolisen i Sverige.

Därför krävs att främmande makts underrättelsetjänster använder olika typer av konspirativa metoder och tekniker. Ett exempel är att inte bestämma tid och plats för möte mellan en underrättelseofficer och agent över telefon eller annan kommunikationskanal – utan istället ha förutbestämda mötestider och mötesplatser. Före mötet genomförs så kallad antiövervakning före mötet för att avslöja säkerhetstjänstens eventuella spanare. Om kontakt av olika skäl behöver göras med hjälp av teknik kan till exempel oregistrerade mobiltelefoner, krypterade appar och anonymiseringstjänster för datatrafik användas.

När det gäller mobiltelefoni kan det finnas skäl att nyttja ”operativa telefoner” dvs. telefoner som enbart är ämnade att nyttjas av agenten och dess hanterare/källdrivare. Genom att minimera antalet kontakter till enbart dessa två aktörer minskas risken att rättsvårdande myndigheter kan bedriva olika former av teknisk inhämtning. Att minska risken för upptäckt är viktig för såväl agenten som för hanteraren/källdrivaren.

Det kan också handla om att använda viss typ av utrustning, till exempel särskild programvara för krypterad datakommunikation eller kortvågsradio. Konspirativt beteende är en inneboende del av spionaget och visar att det finns ett uppsåt. Konspirationen har till syfte att ge omgivningen en falsk bild av vad som verkligen pågår. När Säkerhetspolisen upptäcker konspirativt beteende i Sverige från en främmande makt, tyder det på att spionage pågår.

Datum

2020-12-02

Diarienummer

2018-5318-720

Varför är konspiration en integrerad del av spioneriet? Det enkla svaret är att det handlar om säkerhet, att den aktuella underrättelsetjänsten skall kunna agera under förnekbarhetens slöja.

Skyddet av en underrättelseoperation kan delas in i flera nivåer, där den ena egentligen inte är viktigare än den andra, men där helheten skapar förutsättningar för OpSec (Operations security).

1. En underrättelsetjänsts underrättelsebehov, samt dess metoder för inhämtning
2. Användandet av inhämtningsplattformar och inhämtningsorganisationer, vilka de är och geografiska placeringar.
3. Underrättelseofficerare (eller motsvarande) deras täckmantel, stationeringsort, eventuella täcknamn, lokala kontaktnät m.m.
4. Agenters uppdrag och inhämtningsuppdrag, deras riktiga identiteter, kontaktnät m.m.

Allt detta är skyddsvärt och behöver skyddas från utomståendes insyn. Därför läggs det en inte obetydlig mängd arbete och tid på att upprätthålla en hög säkerhet runt en underrättelseoperation.

Ett led i detta är t.ex. att byta handledare (källdrivare, hanterare...), så att ingendera parten blir bekväm och hamnar i beteendemönster som riskerar att bli ett säkerhetsproblem. Byte av handledare kan också bero på andra saker, som att t.ex. en viss expertis behövs hos hanteraren, eller att hanteraren byter tjänstgöringsland.

Genomgående för punkterna 1-4 är att det kan bli mycket kostsamt om säkerheten brister. Ofta har det investerats stora summor pengar och mycket personal har engagerats. För att skydda sina investeringar och se till att avkastningen (i detta sammanhang inhämtad underrättelseinformation) blir så hög som möjligt är säkerheten av högsta prioritet. Det är även av vikt att skydda den nationella stoltheten som kan vara hotad om säkerheten brister.

Ovanstående är exempel på varför konspirativ verksamhet är en naturlig, central och avgörande del i all underrättelseverksamhet.

Drivkrafter

Varje agentfall är unikt och har sin egen dynamik. Vad som dock återkommer enligt min mening är drivkrafterna bakom beslutet att arbeta (eller ta steget att bli fullt ut rekryterad agent) för en underrättelsetjänst. Det går inte att komma ifrån att pengar ofta är en central ingrediens, dvs. att information lämnas från agenten till underrättelseofficeraren i utbyte mot pengar eller tjänster.

Datum

2020-12-02

Diarienummer

2018-5318-720

En annan ingrediens är det man kan kalla för ”ego”, dvs. agentens bild av sig själv. Detta kan ta sig uttryck i överdriven tro på sin egen kapacitet, eller sin roll i globala skeenden, eller känslan av att vara utstött från sin normala miljö, för att nämna några exempel.

Det är viktigt att lyfta fram att bevekelsegrunderna för en agents samarbete med en underrättelsetjänst kan variera över tid, allt utifrån hur relationen utvecklar sig mellan agenten och dess omgivning. Det som i början kan vara grundat i ideologisk övertygelse kan med tiden förändras till att enbart handla om pengar och materiella ting.

Kennet Alexandersson
Chefsanalytiker